

Het Groene populisme van Agalev

| André Mommen

“Sie dachten, sie seien an der Macht, dabei waren sie nur an der Regierung.” - Kurt Tucholsky

Agalev is al sinds meer dan twintig jaar in het parlement vertegenwoordigd. In eigen kring werd dat feit in september 2001 herdacht met een symposium en de feestbundel De groei van Groen. Sinds 1999 neemt Agalev ook deel aan de regeringsmacht. Is Agalev inmiddels een volwassen machtspartij geworden die haar stempel op het beleid drukt?

In 1998 had Agalev al een politiek-inhoudelijk congres onder de titel *Groene Bakens voor de 21ste eeuw* gehouden om de participatie aan de macht voor te bereiden. Maar na de verkiezingsoverwinning van 1999 heeft Agalev toch gemeend om nogmaals de bakens te moeten verzetten. Een teken van zwakte? Of verlaat Agalev onder druk van de technogroene fractie in een snel tempo het ecopopulisme uit de pioniersjaren? Een komend ideologisch congres in het voorjaar van 2002 moet daar uitsluitsel over geven. Volgens politiek secretaris Jos Geysels moet men op het komende congres “het open karakter van dat groene verhaal” versterken. De groene politiek gaat dan wel uit van “enkele duidelijke waarden die worden vertaald in uitdagende vragen”, maar de groene politiek mag “nooit een blauwdruk van de ‘juiste’ maatschappij” zijn (Geysels 2001: 5).

Dat klinkt als een waarschuwing aan de het adres aan de ecopopulisten die zich graag op fundamentalistische posities zouden willen terugtrekken. Maar in de gepresenteerde visieteksten voor het congres is van blauwdrukken zeker geen sprake. Wordt Agalev daarom op korte termijn een echte ecorealistische partij met een technocratisch randje? Of zal het aanpassingsproces toch nog meer tijd vergen? In dit artikel zullen we de kansen van vooral de technogroene fractie aan een nader onderzoek onderwerpen.

Tussen droom en daad

Sinds 1999 ervaart Agalev dat tussen droom (principes) en daad (regeren) een diepe kloof gaapt. Zolang men oppositie voert hoeft men geen vuile handen te maken en ook weinig water in de groene wijn te doen. In de regering is dat anders. De mijnevelden worden veelal door de politieke coalitiegenoten gelegd. Politieke tegenstellingen tussen ministers met hun kabinetten en de groene belangengroepen (“achterban”) kunnen dan gemakkelijk oplopen. De liberale en socialistische coalitiegenoten zien niets liever dan dat, omdat zij de opkomst van de groene partijen eigenlijk nooit rationeel en emotioneel hebben geaccepteerd. Dit gebrek aan acceptatie hebben de Groenen ook aan zichzelf te danken. Wie zich steeds tegendraads opstelt door het “anders” zijn te benadrukken, oogst irritatie en onbegrip. Het ging bij de Groenen immers niet alleen om nieuwe en andere waarden, maar ook om de bepleite maar alsnog weinig orthodoxe beleidsinstrumenten (zoals de ecotaks). Overigens, de positie van Agalev in Vlaanderen verschilt niet van de andere groene partijen elders (Ecolo, maar ook *Les Verts* in Frankrijk of de *Grünen* in Duitsland). Agalev kan enkel in een coalitie met grotere partijen regeringsmacht uitoefenen. Dat heeft nadelen. De grote coalitiepartijen bepalen de agenda omdat ze de premier en de sleutelministeries waar de echte beslissingen genomen worden, bezetten. Zij weten de Groenen meestal te isoleren door ze departementen met weinig financiële middelen en met dossiers met een hoge symboolwaarde toe te vertrouwen in de hoop dat de Groenen hier hun nek over zullen breken. Zo moeten de Groenen hun onschuld verliezen door veel te slikken. De achterban begrijpt dat niet altijd en moert dan ook regelmatig. Die achterban bestaat uit activisten, niet uit passieve leden, en denkt gemakkelijk dat de principes heiliger zijn dan de realisaties verkregen door compromissen.

Agalev was ooit een politieke tak van de fundamentalistische herlevingsbeweging met die naam. Al doende moest de partij Agalev zich eerst reinigen van die fundamentalistische smetten alvorens in aanmerking te komen voor portefeuilles. Dat moment was reeds in 1991 aangebroken. Doch toen misten de Groenen de boot, want ze waren nog niet rijp voor de regeringsmacht. Agalev werd toen nog gefrustreerd door het *basisme* dat slechts op een nogal slinkse manier werd overwonnen door het rotatiestelsel te lozen. Daarna konden de professionele politici een moderner gezicht tonen. Daardoor implodeerde echter ook de ooit alomtegenwoordige basisdemocratie. Het aantal gemeenteraadsleden, parlementsleden en betaalde medewerkers nam exponentieel toe. Agalev telt vandaag niet alleen 28 parlementsleden en 67 medewerkers, maar ook nog eens 26 provincieraadsleden en ongeveer 300 gemeenteraadsleden. Zij maken nu de dienst uit (Buelens en Rihoux 2001: 25). Dat merkte men aan de vorming van Paars-Groen in 1999 die toen het werk was van een groepje professionele politici. De basis van Agalev lag nu niet meer dwars en keurde de regeringsdeelname met een stalinistische meerderheid goed. Het was alsof men eindelijk thuis kwam na een te lange tocht door de woestijn.

Omdat Agalev uit haast of angst niet met breekpunten de formatieonderhandelingen was aangegaan, konden de socialisten en liberalen de Groenen gemakkelijk in de richting van de zandbak dirigeren. Daar zit Agalev na meer dan twee jaar regeringsdeelname nu duidelijk mee in zijn maag. Maar in plaats van hierover te debatteren heeft men allicht gedacht dat een nieuw ideologische congres waar de basis stoom kan afblazen zonder de regeringsdeelname nog ter discussie te kunnen stellen, wel eens de truc zou kunnen zijn om zonder al te veel kleerscheuren de rit verder uit te zitten.¹ Of dit soort conserverende maatregelen tegemoetkomt aan de noodzaak om ook de accu's op te laden, is een andere kwestie. Agalev is een partij die nogal in het ijle opereert. Dat komt door de iele ideologie én door een gebrekkige aansluiting bij het "middenveld". Achter Agalev staat geen gestructureerde beweging die naam waardig. Agalev kon nooit massa's op straat brengen, terwijl dat Ecolo wél lukte. De cliënten van

Agalev zitten overal, veelal goed verscholen in de welzijnsapparaten. Ze komen pas uit hun holen als aan hun directe belangen wordt geraakt. Of als zij zich gepasseerd voelen door hun eigen partij. Maar tegen dat laatste is weinig te doen omdat het parlementaire systeem zijn eigen logica heeft. Wil Dirk Holemans (2001: 99-104) daarom zo graag naar een *dialogische democratie* streven? Het zou de Groene parlementsleden weer in voeling met hun achterban brengen.

Het toegenomen gewicht van de talrijker wordende technocratische Groenen die de dossiers samenstellen en voor de ideologische actualisering zorgen, maakt de participatiepijn voor de excellenties draaglijker. Zij zijn van realo's nu superrealo's geworden. Zij moeten als boegbeelden het electorale bloedverlies zien te stelpen of zelfs om te zetten in winst door nieuwe doelgroepen electoraal aan te boren. Echter, electorale groei kan alleen maar lukken door buiten het eigen "zachte" of "postmaterialistische" kamp te scoren. Maar hoe? Dat kan enkel met behulp van een breder (sociaal-economisch) programma. Het probleem is dus dat Agalev zich moet zien te verplaatsen naar de links-rechts as zonder de eigen postmaterialistische identiteit op te geven of de welzijnswerkers aan de deur te zetten.

Een waardenpartij?

Behalve dat Agalev als de partij van de *groene cultuur* (zie ook Petra Kelly: "We must learn to think and act from our hearts (...) Green politics requires us to be both tender and subversive"). Geciteerd bij Castells 1997: 127) herkenbaar is, weten vele kiezers nog altijd niet precies waar de partij sociaal-economisch staat. Dat is een handicap. Door nu meer water in de groene wijn te doen, lost men dat probleem niet op. Ook niet door de logica van de regeringsparticipatie te omhelzen in de hoop hierdoor de groene boodschap consequenter onder de aandacht van de mensen te brengen. Dit gevaar wordt door Agalev onderkend. Men poogt daarom Agalev neer te zetten als een specifieke *waardenpartij* ten einde zo naast de socialistische, de liberale en de christen-democratische partijen zich duurzaam te verankeren. Uiteraard is er nog het geruststellende argument

---

*Al doende moest de partij
Agalev zich eerst reinigen van
die fundamentalistische
smetten alvorens in
aanmerking te komen voor
portefeuilles.*

dat Agalev de enige en echte groene partij in Vlaanderen is en dat de kiezers als puntje bij paaltje mocht komen toch liever het origineel boven namaak verkiezen. Agalev kan echter ook slachtoffer van zijn eigen succes worden, zeker als de andere partijen op het groene perceel ook hun aardappelen gaan poten. Vandaar dat Agalev de laatste jaren krampachtig op zoek ging naar thema's die konden bijdragen aan het *vergroenen* van het ontwikkelde Westen. Deze *greening*-strategie moet Agalev de kans geven om als waardenpartij over alle dossiers mee te praten vanuit een eigen groene invalshoek. Dat vergde een ideologische heroriëntatie die nog altijd aan de gang is. Zo werd bij voorbeeld de ideologie van de partij verrijkt met enkele concepten als de *risicomaatschappij*, *onthaasting* en *duurzaamheid*. Kortom, in enkele jaren tijds wrong Agalev zich in een beter passend en realistischer ideologisch jasje. In de volgende paragraaf zullen we uitvoerig ingaan op dit transformatieproces.

Risicomaatschappij

Het concept risicomaatschappij is het sleutelbegrip waarmee Agalev zich ideologisch homogeniseerde nadat de Groene Jezus werd verlaten. Het van Ulrich Beck (1986) geleende concept risicomaatschappij is een eufemisme voor hetgeen de marxisten omschrijven als de kapitalistische productieverhoudingen en -krachten, maar zonder de schrikdraad van de klassenstrijd. Met Beck komt men op straat met de *stakeholders* van de Derde Weg, hier leiden dan lieden als David Held en Anthony Giddens. Agalev onderscheidt zich van hen omdat het de ark van Noach een tweede leven heeft geschonken. Het concept risicomaatschappij legt immers de nadruk op de onverzekerbaarheid van de milieurisico's of van de gevolgen van het menselijk handelen in het algemeen. Het probleem is echter dat dit concept slecht vertaalbaar is voor de praktische politiek en derhalve een "bemiddeling" vergt. Dat kan Agalev nog niet zo goed. Beck ziet men te veel als een leverancier van groene kermisattracties over de globalisering en de kosmopolitische samenleving (Beck 2001). Migrantenstemrecht of een onthaaste aanpassing van de welvaartsstaat (Beck 1999: 72-90) zijn de enige bruikbare "linkse" speerpunten die Agalev hieruit meenam. Een neoliberale uitgljider blijft echter mogelijk omdat in de risicomaatschappij de *liberale* verwachting centraal staat "dat individuen *hun eigen biografie schrijven*: niet aan het eind

van het leven, maar tijdens het leven, iedere dag weer" (Dirk Geldof 2001: 45).

Onthaasting

Onthaasting is een remedie tegen het jachten en jagen in een maatschappij die tijd met geld gelijk wil stellen. We moeten het allemaal wat kalmer aan doen, want te veel mensen zijn overspannen of komen niet meer toe aan het beleven van hun eigen waarden. Daarom leggen de Groenen overal verkeersdrempels neer en zetten ze bloembakken dwars over de stoep (Michielsens 2001). Wie de auto laat staan, krijgt een pluim. De trein rijdt immers op duurzame, dus ook op schone elektriciteit. De onthaaste mens gaat ook korter werken en besteedt daardoor relatief meer tijd aan relaties, gezelligheid, permanent leren en flaneren door de natuur. Allerlei ingrepen via de sociale wetgeving moeten die onthaaste samenleving helpen boetsen nu de mens zelf *à la carte* kan kiezen uit allerlei vormen van onthaastende maatregelen met binnenkort het tijdskrediet (Geldof 2001) als individualistische kers op de collectivistische pudding.

Wat mag dat feest nu kosten? Die rekensom heeft Agalev nog niet gemaakt, want de realisatie van het project moet afhankelijk blijven van de concrete mogelijkheden. Omdat niet de kwantiteit, maar wél de kwaliteit van de arbeid en de productie telt, moeten we primair overgaan op minder én beter. Het probleem met deze slogan is echter dat diegenen die al niet te veel hebben, graag meer willen hebben. Betere kwaliteit blijft dan secundair. In het groene "verhaal" is dat probleem echter al theoretisch opgelost doordat de overheid moet herverdelen volgens het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. De kostprijs van deze operatie blijft echter onvermeld doordat Agalev iedereen met het kluitje van de *armoedebestrijding* het riet in stuurt. *Abbé Pierre, Le Petit Rien* of *Il Poverello* mogen dan uit het politieke straatbeeld zijn verdwenen, maar de welzijnsideologie van Herman Deleeckx Centrum voor Sociaal Beleid staat bij Agalev nog pal overeind. De onthaaste mens van Agalev heeft de sociale zekerheid hard nodig om de onontbeerlijke zorgtaken op zich te kunnen opnemen. Over de opbouw van een zorgende welvaartsstaat naar Scandinavisch model piept men niet, want Agalev is hier vooral een postchristelijke partij gebleven die het oude meu-

bilair van de *caritas* heeft meegenomen. Wie met armoedebestrijding uitpakt, die ontgoochelt de vakbeweging. Mia De Vits (ABVV) merkte daarom ook bitter op: "Ik denk dat de Groenen een ander concept van sociale zekerheid hebben dan wij. Zij zien de sociale zekerheid in de eerste plaats als een wapen tegen armoede, terwijl de SP, en ook het ABVV, dat in de eerste plaats zien als een verzekeringsstelsel dat iedereen ten goede komt. Ik voel mij omtrent sociale zekerheid veel meer verwant met wat Frank Vandenbroucke (SP) zegt dan met wat ik daarover in de groene teksten lees. (...) Ze formuleerden radicalere eisen dan de SP, soms namen ze zelfs hardere standpunten in dan de vakbonden. Als het aankomt op concrete realisaties, merken we plots heel weinig resultaten. In die zin ontgoochelt Agalev het ABVV." (*De Morgen*, 22 oktober 2001)

Duurzaamheid

Zoals bekend stamt het begrip duurzaamheid uit de ontwikkelingseconomie. In plaats van het promoten van de "witte olifanten" verlegde men in de jaren tachtig de aandacht naar kleine projecten en samenwerking met de lokale bevolking, dit in de hoop zo een *duurzame* economische ontwikkeling op gang te brengen. Los van het feit dat die duurzame ontwikkeling in de meeste arme ontwikkelingslanden al snel in de versukkeling geraakte, hoeft die beleden duurzaamheid nog geen breuk met de kapitalistische logica – "winst" maken – in te houden. Duurzaamheid is inmiddels verworven tot een verkoopargument. Moeten de Groenen in een (dure) *Volvo* rijden en hun wasje doen in een (dure) *Miele* omdat die producten een langere levensduur schijnen te hebben? De dubbelzinnigheid wat dat betreft is niet helmaal opgelost in de meeste pleidooien voor meer geïsoleerde vensters en muren tegen warmteverlies, zuinigere en lichtere auto's, spaarknoppen en dito lampen of zonnepanelen die voor de middenklasse best betaalbaar zijn, maar voor de "armen" een niet op te brengen investering voor de middellange termijn betekenen. Wie in een oude, tochtige (huur)woning zit, kan alleen maar baat hebben bij een grondige vernieuwbouw. En wie kan dat betalen, ook al krijgt men subsidies? Agalev spreekt zelf van 300.000 verouderde woningen in Vlaanderen. Intussen betrekken de *yuppies* een *loft* in bepaalde wijken van de binnensteden.

Van ecopopulisme naar technogroen

Agalev is lange tijd nogal weerbarstig geweest ten aanzien van elke serieuze sociaal-economische analyse of kritiek van het kapitalisme. Dat laatste klonk veel te *rood* voor de groene egotrippers en dito fietsers in retraite. Het "anders gaan leven"-adagium had een fundamentalistisch trekje omdat het verwees naar de evangelische waarden van het primitieve christendom van pater Luc Versteyleen. Ook toen Agalev als partij zich naar de buitenwereld meer moest "openen", fixeerde men zich via het groene *transformisme* op de postmaterialistische breuklijn ("cleavage") zonder de premoderne kritieken op het industrialisme (of kapitalisme) los te laten. Dit bleek achteraf echter een te smalle basis voor een politieke partij die uit de marginaliteit wilde groeien. Een ideologische modernisering drong zich op. Die verliep via het inmiddels nauwelijks getolereerde spiritualisme (Luc Vankrunkelsven) langs het *ecopopulisme* naar een *technogroene* transformatie van de groene politieke filosofie. Het komende ideologisch congres van Agalev moet de totale overwinning van de technologisering brengen waardoor de nieuwe sociale bewegingen met hun actiecultuur op een grote afstand worden gehouden. In de congresbundel *Groen over grenzen* ademen de teksten ingeleverd door Dirk Holemans (2001) (de *coming man* van Agalev), Jan Mertens (2001) en Marc Heughebaert (2001) uitdrukkelijk de geest van een ecotechnicisme dat de "bewegingen" totaal negeert.

Ecopopulisme

Agalev is ooit als een herlevingsbeweging begonnen en heeft uit die periode nog in belangrijke mate een premoderne maatschappijvisie overgehouden. Deze ecopopulistische ideologie is op haar retour onder druk van de algemene maatschappelijke veranderingsprocessen (individualisering). Dat wil evenwel nog niet zeggen dat het oude ecopopulisme als politiek substraat van de partij verdwenen is. Agalev is aan de basis nog altijd een club die samen wordt gehouden door een "mensbeeld" en niet zozeer door een uitgebalanceerde analyse van de maatschappij. Dat heeft ook te maken met de zachte sector waaruit Agalev zijn militanten rekruteert én de perceptie van de maatschappelijke context waarin men leeft en werkt. De ecopopulistische ideologie wil vooral een *holistisch* antwoord bieden op levensvragen die allemaal te relateren zijn aan de overgang van een rurale naar een urbane samenleving en aan de invloed van het industrialisme op de maatschappelijke structuren. Daarin verschilt het ecopopulisme fundamenteel van het optimisti-

sche liberalisme en socialisme (marxisme) met hun vooruitgangdenken. De fixatie van Agalev op het armoedevraagstuk is dan ook niet toevalig. Scepticisme ten aanzien van economische groei evenmin. Beide fixaties hebben te maken met de christelijke premoderne afwijzing van een geldsamenleving zonder warme informele banden. Omdat Agalev door de zwakte van de intellectuele invloed van het marxisme in Vlaanderen zich nooit "rood" wist te kleuren, kon het ecopopulisme in de premoderne variant het vrij lang uitzingen.

Het ecopopulisme is ook verbonden met de milieubeweging ("environmental movement"). Deze milieubeweging heeft altijd in de Natuur (met een hoofdletter) een alles bepalende en buiten de mens staande factor willen zien. Dat vertaalde zich in een natuurvisie op mens en maatschappij. Moeder Aarde speelt dan de rol van zowat de Heilige Maagd én Jezus samen. Doch zo irrationeel als de Romantiek ooit met de natuur flirtte hoeft het er vandaag niet altijd aan toe te gaan. In de negentiende eeuw ontstond immers ook de cultus van het landschapsbehoud. De natuurparken zijn hieruit voort gekomen. Ook de "ingebeelde natuur" met landschappen die door de mens zelf zijn aangelegd (de meeste bossen, de polders, de parken), kon men combineren met veel zorg voor de "inheemse" diersoorten (ook al waren sommige zoals het konijn in de dertiende eeuw ooit door de mens zelf uitgezet). In principe zijn de natuurbeschermers niet altijd tegen de industrie geweest. Alleen moest de industrie zich altijd aan bepaalde spelregels houden. Natuurbescherming ging daarbij vaak gepaard met projectontwikkeling en dus met grondspeculatie (zie de familie Lippens en de ontwikkeling van Het Zwin). De latere "herbossingspolitiek" is er slechts een non-profit-variant van.

Biologen en natuurfilosofen zijn van oudsher in de ecologische beweging actief geweest. Zij wilden vooral de bedreigde diersoorten en plantensoorten voor uitsterven behoeden. Enige kosmische bevoegdheid was (en is) deze lieden niet vreemd. Sommigen behoorden (en behoren) dan ook tot de pluriforme wereld van het ecofascisme. Maar de meesten hebben hun ecopopulisme kunnen

verzoenen met het bestaan van een suburbane ruimtelijke ordening, omdat die het meeste comfort biedt en voor de Vlaamse middenklasse nog betaalbaar is. In de termen van Inglehart (1990, 1995) behoren zij tot de liberale postmaterialisten van beter opgeleiden met een goed inkomen en met een hang naar kwaliteit van hun natuurlijke leefomgeving. Dat deze postmaterialisten ook grote verbruikers zijn van natuurlijke hulpbronnen, doet hier blijkbaar niet ter zake. De villabewoners in de groene gemeenten rond de steden ziet men in sommige Agalev-folders lachend op de fiets hun kinderen vanuit de verkavelingswijken naar school begeleiden. Deze *suburbians* hopen nog lang en gezond te leven en ze zijn desnoods geneigd hun toekomstige loonsverhogingen in te leveren in ruil voor levenskwaliteit. Omdat de postmaterialisten meer liberaal dan communautair of ecopopulistisch denken, kunnen ze zich allicht vinden in wat Dirk Holemans (2001: 97) onder het kopje ecologisch burgerschap elastisch omschrijft als het versterken van ecologische grondrechten, het actief burgerschap en de mensen kansen geven zich te engageren. Zijn correctie op deze liberale *baseline* luidt dat er een "besef van verbondenheid" moet zijn om die "gemaakte keuzes dialogisch" te rechtvaardigen (idem: 98). Het klinkt als een waarschuwing aan de ecopopulisten die minder van de dialoog houden.

Technogroenen

Het ecopopulisme kreeg al snel gezelschap van een pragmatische en technocratische stroming (Hays 1998: 336-337) die niet zo begaan was met de natuurmystiek. De technocratische stroming omvat vandaag vooral werkers uit de marktsector. Die is per definitie niet principieel tegen economische groei. Deze technocraten zijn vooral begaan met de *kostprijs* van de economische groei en met de impact ervan op de natuurlijke omgeving. Zij kiezen voor duurzame groei, omdat dit efficiënter is én op de lange termijn ook minder duur is. Samuel Hays (1959) heeft ze de lieden van de "gospel of eco-efficiency" genoemd. Ze kunnen historische adelbrieven overleggen. Reeds in de negentiende eeuw maakte Justus von Liebig zich zorgen over de uitputting van de guano, wat uiteindelijk leidde tot het ontwikkelen

---

*Moeder Aarde speelt dan
de rol van zowat de Heilige
Maagd én Jezus samen.*

van chemische meststoffen. De Britse econoom William S. Jevons meende al in 1865 dat men weldra zonder steenkolen zou zitten. Anderen maakten zich zorgen over de luchtvervuiling en de slechte hygiënische toestanden in de industriesteden. Friedrich Engels klaagde zo de erbarmelijke toestand van de arbeidersklasse in de Engelse industriesteden aan. Maar allen geloofden in de vooruitgang.

De hedendaagse technogroenen geloven nu in de zogenaamde *Kuznets-milieucurve*, die stelt dat een stijgend inkomen per hoofd van de bevolking aanvankelijk leidt tot een verhevigd negatief impact op de leefomgeving. Maar later kan dat negatief impact eventueel weer verminderen (Selden en Song 1994). Ook geloven ze in het bestaan van *duurzame economische groei* of ontwikkeling (in de termen van het *Brundtland Rapport*) en in ecologische modernisering (Mol 1997). De ecotaks en markten voor emissievergunningen behoren tot de paradepaardjes van dit milieubeleid. Dit beleid viseert al naargelang het begin of het einde van de pijp. Anderen ondersteunen weer bepaalde projecten ten bate van het *dematerialiseren* van de economie door het recycleren van afvalstoffen of het gebruik van duurzame energie met al of niet het toekennen van groene labels en het plaatsen van hele batterijen containers voor het gescheiden ophalen van huisvuil.

Een tak van de economische wetenschap heeft zich hieruit ontwikkeld met de hulp van slogans als “getting the price right” en “internalizing the externalities”, waarna het vak milieueconomie kon samenwerken met de nieuwe discipline die industriële ecologie heet. De biotechnologie heeft hier weer aansluiting bij gevonden. Deze laatste kan bacteriën leveren om afval versneld op een “schone manier” af te breken of in nog iets bruikbaar om te zetten (zoals gasen of energie) en zij kan zaden ontwikkelen die geen pesticiden meer behoeven. De technocratische stroming heeft zich in Agalev versterkt met behulp van onderzoeksinstituten die op wereldschaal het ontwikkelen en opstellen van indicatoren voor het milieubeleid promoten. Door deze verwetenschappelijking verloren de fundamentalistisch ingestelde Groenen steeds meer terrein ten voordele van de met harde cijfers zwaaiende toponderzoekers. Eén van hen is Wolfgang Sachs van het Duitse *Wuppertal Institut*. Sachs (2001: 201-222) is met zijn *greening*-ideologie ook bij Agalev bekend. Nieuwe begrippen deden aldus hun intrede samen met indicatoren gebaseerd op de

“material input per unit service” (MIPS), de “ecologische rugzak” of de “total material requirement”. Daardoor kan men zich bezig houden met de mate waarin onze economie kan dematerialiseren in verhouding tot het Bruto Nationaal Product. Analyses van de levenscyclus van producten, het opzetten van een milieuboekhouding en andere vormen van meten van milieueffecten worden vandaag gebruikt zowel door de overheid als door de bedrijven en op basis daarvan kan men milieutaksen ontwerpen. Door de milieulasten (volledig) via ecotaksen of statiegeld en allerlei fiscale heffingen of aftrekken door te berekenen, zal het aandeel van de (progressieve) inkomstenbelasting in het totale pakket dalen. Helaas, maar vergroening en draagkracht staan veelal op een gespannen voet met elkaar. Want wie een laag inkomen heeft, betaalt immers relatief meer milieubelasting dan een veelverdiener. Veelverdieners hebben bovendien meer voordeel bij een milieu-investeringsaftrek. De ecotaks holt tevens de klassieke functie van de budgettaire politiek uit, omdat het een stuurgeld (*incentive*) is dat niet de herverdelende rechtvaardigheid wil financieren. Als men de ecotaks ook nog wil hanteren om er de sociale zekerheid mede te financieren, zullen deze contradicties alleen maar toenemen. Maar daar heeft Agalev nog altijd weinig over nagedacht. Wel des te meer over het halen van steeds meer groene mosterd. Zo pakt Marc Heughebaert (2001: 9-40) uit met een tegenstelling tussen het “industriële kapitalisme” en het “natuurlijk kapitalisme”. Dat laatste zou als kenmerk hebben dat het in de toekomst beperkt is, wat dan weer uitnodigt tot te stimuleren van “slimme groei” met als resultaat milieuwinst door een “ontkoppelde economie over de hele keten van productie en transport”. Het probleem is dat deze technodebatten voor de meeste mensen totaal oninteressant zijn, tenzij er een werkelijk gevaar dreigt voor de volksgezondheid (zie de dioxinecrisis van 1999).

De meeste technogroenen zijn ervan overtuigd dat er voor elk probleem wel een politieke oplossing bestaat. Dat geldt ook voor de ongelijke verdeling van de rijkdom in de wereld (Noord-Zuid-tegenstelling) of voor de grootschalige vervuiling als gevolg van de gestegen materiële welvaart in het Westen. Door de bewustwording van het wereldwijde karakter van het milieuprobleem konden de technogroenen veel krediet verwerven nadat zij het universele recht op leven aan de orde stelden. Maar van de andere kant blijven de Groenen weer worstelen met “ethisch” gekleurde the-

ma's als de genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) (Heughebaert 2001: 32). De Groenen hebben, ook al verwijzen ze niet meer naar het Scheppingsverhaal, nog altijd iets met het leven van de kikkervisjes.

Ontwikkelingseconomie

Vele ontwikkelingseconomen leggen de nadruk op de onderdrukking in de ontwikkelingslanden. Zij delen het gangbare techno-optimisme niet en stellen ook dat het mondiale milieuvraagstuk een machtskwesatie is (Bidet 1999: 303). Evenals de Groenen stellen zij dat economische groei de belangen en rechten van mensen kan schaden door ze af te snijden van de natuurlijke hulpbronnen. De kapitalistische roofoverval op de natuur is niet alleen een ecologische moord, maar drijft ook de inlandse bevolking voortdurend op de vlucht, waardoor ecologische conflicten een uitgesproken sociale inhoud krijgen als gevolg van het agressief opdringen van marktverhoudingen (geldeconomie) in de traditionele gemeenschappen. De overlevingsstrijd van de plaatselijke bevolking tegen de kapitalistische invasie kan men een ecologische strijd noemen. Dit strijdgevoel heeft geleid tot permanente opstanden of kleine oorlogen, waardoor het onveiligheidsgevoel in het rijke Westen toenam. In sommige gevallen is hieruit een ecologisch *narodisme* (naar de Russische *narodniki* of populisten) ontstaan dat een verband wil leggen tussen de (ongewenste) grootschalige modernisering van de landbouw en de ecologische rampen. Dit wat Joan Martínez-Allier (1999) *environmentalism of the poor* noemt, staat in een geweldadige tegenstelling ten aanzien van het *environmentalism of the rich* dat de ongerepte natuur of het overleven van de panda en de walvis verdedigt.

Hier eindigt uiteraard niet het verhaal van de globalisatie. Alleen worstelt Agalev met de vele gezichten ervan en maakt dat een duidelijke positiebepaling onmogelijk. Deze modernisering roept problemen op die nopen tot "laveren tussen contradicties, verwachtingen, en onvermoede

vooronderstellingen" (Mertens 2001: 122). Men denkt hier dan haast automatisch aan het lot van het symbooldorp Doel dat door de globalisering en de havenuitbreiding van Antwerpen totaal zal worden opgeslokt. Het engagement is sinds de regeringsdeelneming en met wat dat allemaal aan problemen heeft meegebracht wat abstracter en dus ook wat minder scherp geworden, wat het "lokaal handelen" allerm minst ten goede is gekomen. Toch is Agalev vandaag de (enige) partij die de problemen van de ontwikkelingssamenwerking en haar organisaties zonder machiavellistische bijgedachten in dialoogvorm articuleert. Maar het ontbeert Agalev zichtbaar aan middelen en macht om bij de consumenten een trendbreuk te realiseren. De wereldprijzen voor agrarische producten zijn dramatisch gedaald. Daar kan Max Havelaar met zijn "eerlijke" prijzen niet tegen opbieden, ook al drong men de supermarkten binnen (Heughebaert 2001: 31-32). Agalev staat

wel sympathiek ten aanzien van de Tobintaks, maar doet er alsnog weinig mee. Een sociaal Europa? Agalev wil dat wel, maar weet blijkbaar niet hoe. De ontwikkelingsorganisaties weten staatssecretaris Eddy Boutmans te vinden, maar ze zien inmiddels ook dat minister Louis Michel (PRL) hem in de politieke handboeien heeft geslagen.

De Kristenen voor het Socialisme en de bevrijdingstheologen zijn in eenzelfde bedje als Agalev ziek. Het probleem met dergelijke allianties is dat ze het "globaal denken" lijken te bevriezen binnen ethische en theologische kaders.

De *Kristenen voor het Socialisme* en de bevrijdingstheologen zijn in eenzelfde bedje als Agalev ziek. Het probleem met dergelijke allianties is dat ze het "globaal denken" lijken te bevriezen binnen ethische en theologische kaders. Men verzint hierdoor geen eigentijds antwoord op wat Manuel Castells (1999: 83) de marginalisering en de selectieve integratie van Sub-Sahara Afrika in de geïnformatiseerde globale economie heeft genoemd. Het débâcle in Centraal-Afrika is allerm minst verteerd, maar het blijft in het verhaal van Agalev toevallig (?) onvermeld. Want de problemen knellen rond het ontwikkelingsdossier. Daar staat Agalev beleidsmatig zwak. Via de achterdeur van de wereldwinkels kan Agalev nog wel moraliseren, maar een structurele verhoging van het budget voor ontwikkelingssamenwerking tot 0,7

procent van het BNP blijft een utopie. Agalev pleit voor het nog altijd omstreden migrantenstemrecht. De multiculturele samenleving ligt immers om de hoek. De import van hooggekwalificeerde arbeidskrachten uit de Derde Wereld ("braindrain") wijst Agalev af zolang er nog werkloze allochtonen zijn die bij gebrek aan opleiding geen baan kunnen vinden. Het probleem is hier niet altijd het goede principe, maar wel de *performance*. Na twintig jaar parlementaire arbeid is Agalev nog altijd hoofdzakelijk een *witte* partij gebleven waarin wel hoger opgeleide immigranten zich thuis voelen, maar waarin de lager opgeleide Fatima's geen plaats vinden. En dat dit uitgerekend in Antwerpen gebeurde, is meer dan een bedrijfsongeval. De hier besproken geschriften van Agalev zwijgen er dan ook schuldig over. Dat is jammer, want deze *case* laat duidelijk zien dat Agalev in haar hang naar "lokaal denken, globaal handelen" nogal stuntelig op zoek is "naar een constructief 'postmodern' antwoord" op de "negatieve kanten van de algehele modernisering (...)" in de traditie van de kritische zin en de wil tot veranderen en verbeteren die bij het moderne denken horen. Dat is een open en pluralistisch verhaal, geen waarheidsverhaal" (Mertens 2001: 146).

Conclusie

Agalev maakt vandaag niet zozeer een groeicrisis door, als wel een transformatiedebat waarbij de ecopopulisten het langzaam maar zeker afleggen tegenover de technogroenen. Dit moderniseringsproces heeft te maken met de regeringsparticipatie en de zelfperceptie van een beleidspartij in wording en verklaart waarom de realo's vertrouwen stellen in nuchtere cijferaars in plaats van de ecologische moralisten te geloven. Om met Marx te praten: het tijdperk van de moraliserende kritiek is nu voorbij. Probleem is natuurlijk of Agalev als kleine partij kan groeien of snel beschutting moet zoeken bij andere partijen. Een versterking van de eigen identiteit kan dan overkomen als een verdedigingsreflex. In dat debat staan de technogroenen uiteraard het sterkste, omdat zij de dragers zijn van een moderniseringsdiscours dat uitstijgt boven het traditionele conserveringsdiscours van de ecopopulisten. Daardoor zal Agalev wegdrijven van de oude ecologische beweging. En dat kan enkel maar gunstig zijn. Doch van de andere kant zal ook Agalev, evenals de Groenen in Duitsland, verburgerlijken en veel liberaler dan nu worden. In haar afrekening met de Duitse realo's merkte Jutta Ditzfurth (2000: 10) ooit op dat vele

vroegere partijgenoten best lid van de liberale partij hadden kunnen zijn, want zij waren niet uit radicalisme toegetreden, maar wel omdat ze in een kleine partij sneller dan in een grote carrière konden maken. Zó kan men het ook zien.

Referenties

- Beck, Ulrich (1986): *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Beck, Ulrich (1999): *World Risk Society*, Oxford: Polity Press.
- Beck, Ulrich (2001): "De kosmopolitische samenleving en haar vijanden" in: Jan Mertens (red.) *De groei van Groen. Twintig jaar ecologische politiek in Europa*, Antwerpen-Baarn: Houtekiet.
- Bidet, Jacques (1999) : *Théorie générale. Théorie du droit, de l'économie et de la politique*, Parijs: Presses Universitaires de France.
- Buelens, Jo en Benoît Rihoux (2001): "De toekomst is groen; maar niet noodzakelijk rooskleurig. Terugblik en vooruitblik op de transformatie van een kleine (bewegings)partij" in: Jan Mertens (red.) *De groei van Groen. Twintig jaar ecologische politiek in Europa*, Antwerpen-Baarn: Houtekiet.
- Castells, Manuel (1997): *The Information Age. Economy, Society and Culture*, deel 2, *The Power of Identity*, Oxford: Blackwell.
- Castells, Manuel (1999): *The Information Age. Economy, Society and Culture*, deel 3, *End of Millenium*, Oxford: Blackwell.
- Ditzfurth, Jutta (2000): *Das waren die Grünen. Abschied von einer Hoffnung*, München: Econ Tachenbuch Verlag.
- Geldof, Dirk (2001): "Sociaal-economische ontwikkelingen in onze risicomaatschappij. Een aanzet tot een sociaal-groene invalshoek" in: *Groen over grenzen*. Oikos Extra.
- Geysels, Jos (2001): "Edito", in *Groen over grenzen*, Oikos Extra.
- Hays, Samuel (1959): *Conservation and Gospel of Efficiency. The Progressive Conservation Movement 1890-1929*, Cambridge: Harvard University Press.
- Hays, Samuel (1998): *Explorations in Environmental History*, Pittsburgh: Pittsburg University Press.
- Heughebaert, Marc (2001): "De ecologische toekomst. Ecologische duurzaamheid" in: *Groen over grenzen*, Oikos Extra.
- Holemans, Dirk (2001): "Ecologisch burgerschap" in *Groen over grenzen*, Oikos Extra.
- Inglehart, Ronald (1990): *Culture Shift in Advanced Industrial Societies*, Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, Ronald (1995): "Public support for environmental protection: objective problems and subjective values in 43 societies" in: *PS-Political Science and Politics*, 28 (1).

Martinez-Allier, Joan (1999): "The environmentalism of the poor and the global movement for environmental justice", EADI-GEMDEV, 9e Conférence générale de l'EADI/9th EADI General Conference, Paris, 22-25 septembre/September 1999, no 345, Session D.

Michielsens, Magda (2001): "Vrouwen hebben haast. Over meervoudige belasting, arbeidsethos, zorgen en passie" in: Jan Mertens (red.) *De groei van Groen. Twintig jaar ecologische politiek in West-Europa*, Antwerpen-Baarn: Houtekiet.

Mol, Arthur P. J. (1997): "Ecological modernization: industrial transformation and environmental reform" in: Michael Redclift en Graham Woodgate (red.) *The International Handbook of Environmental Sociology*, Cheltenham: Edward Elgar.

Sachs, Wolfgang (2001): "De macht van limieten: een onderzoek naar nieuwe vormen van rijkdom", in Jan Mertens (red.) *De groei van Groen. Twintig jaar ecologische politiek in West-Europa*, Antwerpen-Baarn: Houtekiet.

Selden, Thomas M. en Daqing Song (1994): "Environmental quality and development: Is there a Kuznets curve for

air pollution emissions?" in: *Journal of Environmental Economy and Management*, 27, pp. 147-162.

Noot

1. Onder druk van Jong-Agalev werd er op 1 december 2001 een congres samengeroepen voor een regeringsevaluatie.

a a n k o n d i g i n g

Elcker-Ik Mechelen richt, met ondersteuning van IMAVO, volgende cursus in:

Denken rond globalisering

In januari 2002 laat Elcker – Ik Mechelen 3 interessante sprekers aan het woord rond de 'antiglobaliseringsbeweging'. Vanuit hun eigen kennis en ervaring trachten zij een verhelderend licht te werpen op wat soms voorzichtig de beweging van de 21e eeuw wordt genoemd:

Jan Dumolyn (voorzitter van IMAVO vzw.; actief bij ATTAC en de democratische globaliseringsbeweging) verdedigt de noodzaak van een democratische globaliseringsbeweging

Marc Vandepitte (filosoof, theoloog en wiskundige – auteur van artikels over globalisering en de armoede in het Zuiden) zal de beweging situeren in een mondiaal kader

André Mommen (professor politieke wetenschappen aan de Amsterdamse universiteit, hoofdredacteur van VMT) maakt een aantal kritische kanttekeningen bij de 'antiglobaliseringsbeweging'

Data en tijdstip: drie dinsdagavonden 22 en 29 januari en 5 februari 2002, van 19u30 tot 22u30.

Plaats: Elcker – Ik Mechelen, Hanswijkstraat 74, 2800 Mechelen (015/43.21.20 of elckerik.mechelen@skynet.be)

Prijs: 14.87 EUR (=600 BEF) voor de drie avonden